

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમૃત ભાનુ શાલી અને અન્ય

વિ.

નેશનલ ઇન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૩૩૯૭ વર્ષ ૨૦૧૨)

એપ્રિલ ૦૪, ૨૦૧૨

[જી.એસ. સિંઘવી અને સુધાંશુ જ્યોતિ મુખોપાધ્યાય, ન્યાયમૂર્તિઓ]

મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૬૬ – ૨૬ વર્ષના અપરિણીત પુરુષનો જીવલેણ અકસ્માત – મૃતકના માતાપિતા અને અપરિણીત બહેને વળતરનો દાવો કરતી અરજ દાખલ કરી – ટ્રિબ્યુનલે ઠેરવ્યું કે માત્ર માતાપિતા જ આશ્રિત હતા કારણ કે બહેને તે દરમિયાન લગ્ન કરી લીધા હતા – તેની ઉંમર, તેની અપરિણીત સ્થિતિ અને તેના વાર્ષિક પગારને ધ્યાનમાં લઈને, વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહના ખર્ચ માટે ૫૦% કાપીને અને ૧૭ નો ગુણાંક લાગુ કરીને, રૂ. ૮,૬૬,૦૦૦/- વળતર એનાયત કર્યું – હાઈકોર્ટે ૧૩ નો ગુણાંક લાગુ કરીને વળતર ઘટાડીને રૂ. ૬,૬૮,૦૦૦/- કર્યું – અપીલ પર, કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ટ્રિબ્યુનલે યોગ્ય રીતે મૃતકની ઉંમરના આધારે ૧૭ નો ગુણાંક ઉપયોગ કર્યો અને આશ્રિતોની ઉંમરના આધારે નહીં અને યોગ્ય રીતે વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટે ૫૦% કાપ્યા – આશ્રિતોની ઉંમરને વળતરની ગણતરી સાથે કોઈ

સંબંધ નથી – વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટે ૫૦% કાપીને અને ૧૭ ના ગુણાંકનો ઉપયોગ કરીને વળતરની ગણતરી કરવામાં આવી – પુત્રના સ્નેહ માટે રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦, અંતિમ સંસ્કાર અને ધાર્મિક ખર્ચ માટે રૂ. ૧૦,૦૦૦ અને મિલકતના નુકસાનના કારણે રૂ. ૨૫૦૦/- મંજૂર કર્યા – આમ રૂ. ૮,૫૪,૦૦૦/- ની રકમનું વળતર એનાયત કર્યું – દાવા અરજ દાખલ કર્યાની તારીખથી વાર્ષિક ૬% ના દરે વ્યાજ પણ એનાયત કર્યું – વળતર – વ્યાજ.

સરલા વર્મા વિ. દિલ્હી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન (૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૧૨૧ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કેરળ એસઆરટીસી વિ. સુસમ્મા થોમસ (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૧૭૬; યુ.પી. એસઆરટીસી વિ. ત્રિલોક ચંદ (૧૯૯૬) ૪ એસસીસી ૩૬૨; ન્યુ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કં. લિ. વિ. ચાર્લી (૨૦૦૫) ૧૦ એસસીસી ૭૨૦: ૨૦૦૫ (૨) એસસીઆર ૧૧૭૩; ફકીરપ્પા વિ. કર્ણાટક સિમેન્ટ પાઇપ ફેક્ટરી ૨૦૦૪ (૨) એસસીસી ૪૭૩: ૨૦૦૪ (૨) એસસીઆર ૩૬૯ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

કેસ લો સંદર્ભ:

(૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૧૨૧	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પેરા ૧૫
(૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૧૭૬	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પેરા ૧૫
(૧૯૯૬) ૪ એસસીસી ૩૬૨	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પેરા ૧૫
૨૦૦૫ (૨) એસસીઆર ૧૧૭૩	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પેરા ૧૫
૨૦૦૪ (૨)	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પેરા ૧૫

એસસીઆર ૩૬૯		
------------	--	--

સિવિલ અપેલેટ હુકમત: સિવિલ અપીલ નં. ૩૩૯૭ વર્ષ ૨૦૧૨.

બિલાસપુર ખાતેની છત્તીસગઢ હાઈકોર્ટના મિસેલેનિયસ અપીલ નં. ૫૧૫ વર્ષ ૨૦૧૦ ના તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૧૦ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તાઓ તરફે ડૉ. રાજેશ પાંડે, મૃદુલા રે ભારદ્વાજ.

સામાવાળાઓ તરફે એસ.એલ. ગુપ્તા, એમ.એસ. મંગલા, રામ આશ્રય, શાલુ શર્મા.

કોર્ટનો હુકમ આપવામાં આવેલ.

હુકમ

૧. વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો.

૨. રજા મંજૂર કરવામાં આવી.

૩. મોટર એક્સિડન્ટ ક્લેઈમ નં. ૮૦/૨૦૦૮ માં મોટર એક્સિડન્ટ ક્લેઈમ્સ ટ્રિબ્યુનલ, રાયપુર, છત્તીસગઢ (ટૂંકમાં, 'ટ્રિબ્યુનલ') દ્વારા નક્કી કરાયેલ વળતરના ઘટાડાથી અસંતુષ્ટ અનુભવતા અને અરજ કર્યા મુજબ રકમ ન વધારવા માટે વ્યથિત થતા, અપીલકર્તાઓએ આ અપીલ દાખલ કરી.

૪. મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલી, પ્રથમ અને બીજા અપીલકર્તાનો પુત્ર, ૨૦ જુલાઈ, ૨૦૦૮ ના રોજ રાયપુર, છત્તીસગઢના નહરપારાથી કાર નોંધણી નં. સીજી-૦૪-એચએ/૬૯૦૫ દ્વારા થનોદ જઈ રહ્યો હતો. જ્યારે તે થનોદ પાસે સાંજે ૪.૩૦ વાગ્યે પાછો આવી રહ્યો હતો, ત્યારે અભનપુરથી અત્યંત ઝડપી અને બેદરકારીથી આવી રહેલી એક સ્કોર્પિયો કાર નોંધણી નં. સીજી-૦૪-એચએ/૫૩૭૨ એ મારુતિ સ્વિફ્ટ કારને ટક્કર મારી. તે અકસ્માતને કારણે,

રીતેશ ભાનુ શાલી અને એક સરદાર જસપ્રીતનું ઘટનાસ્થળે જ મૃત્યુ થયું અને અન્ય શિવમને ઈજાઓ પહોંચી. પ્રથમ અપીલકર્તા-અમૃત ભાનુ શાલી પિતા છે, બીજા અપીલકર્તા-શ્રીમતી સરલાબેન માતા છે અને ત્રીજા અપીલકર્તા-મમતા ભાનુ શાલી મૃતકની બહેન છે. મૃતક પર આશ્રિત હોવાનો દાવો કરીને તેમણે રૂ. ૨૫,૫૦,૦૦૦/- ના વળતર માટે મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ, ૧૯૮૮ (ટૂંકમાં, 'એક્ટ') ની કલમ ૧૬૬ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મોટર એક્સિડન્ટ ક્લેઇમ કેસ નં. ૮૦/૨૦૦૮ દાખલ કર્યો.

૫. બિન-અરજદારો, કારના માલિક, ડ્રાઇવર અને નેશનલ ઇન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ (જે હવે પછી "ઇન્સ્યોરન્સ કંપની" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) હાજર થયા અને તેમના કેસનો બચાવ કર્યો. પક્ષકારોની રજૂઆતો પર ટ્રિબ્યુનલે નીચેના મુદ્દા ઘડ્યા:

ક્રમ નં.	મુદ્દો
૧.	શું ૨૦.૦૭.૨૦૦૧ ના રોજ સાંજે જ.૩૦ વાગ્યે થનોદ ગામના વળાંક પાસે, બિન-અરજદાર નં. ૧ એ બિન-અરજદાર નં. ૨ ની માલિકીની અને બિન-અરજદાર નં. ૩ સાથે વીમો ધરાવતી વાહન સ્કોર્પિયો નં. સીજી ૦૪ એચએ/૫૩૭૨ અત્યંત ઝડપી અને બેદરકારીથી ચલાવીને સ્પિડ કારને ટક્કર મારી હતી જેના કારણે રીતેશ ભાનુશાલીનું ઈજાઓ પામ્યા બાદ મૃત્યુ થયું હતું?
૨.	શું અરજદારો બિન-અરજદારો પાસેથી અલગથી અને સંયુક્ત રીતે

	વળતર મેળવવાનો અધિકાર ધરાવે છે? જો હા તો કેટલું?
૩.	શું અકસ્માત સમયે બિન-અરજદાર નં. ૧ પાસે માન્ય ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ હતું?
૪.	શું બિન-અરજદાર પોલિસીની શરતો અને કરારના ઉલ્લંઘનમાં વાહન ચલાવી રહ્યો હતો?
૫.	રાહત અને ખર્ચ.

૬. કલેઈમ પિટિશનના સમર્થનમાં, પ્રથમ અપીલકર્તા-અમૃત ભાનુ શાલીએ પોતાની (એડબલ્યુ-૧) અને એક શિવમ મહોબે (એડબલ્યુ-૨) ની તપાસ કરી, જેઓ પણ એ જ મારુતિ સ્વિફ્ટ કારમાં મુસાફરી કરી રહ્યા હતા. અપીલકર્તાઓએ અભનપુર પોલીસ સ્ટેશનના અહેવાલ સહિત આંક પી-૧ થી પી-૧૦ શ્રેણી રજૂ કરી છે. પ્રથમ અપીલકર્તા-અમૃત ભાનુ શાલી (એડબલ્યુ-૧) એ તેમના નિવેદનમાં જણાવ્યું કે અકસ્માત સમયે તેમના પુત્ર-રીતેશ ભાનુ શાલીની ઉંમર ૨૬ વર્ષ હતી, કારણ કે તેની જન્મ તારીખ ૨૪.૦૮.૧૯૮૨ છે અને તે રીઅલ એસ્ટેટનો વ્યવસાય કરતો હતો અને હેન્ડસેટ મોબાઈલ વેચતો હતો અને ટ્યુશન પણ લેતો હતો અને મહિને રૂ. ૧૦,૦૦૦/- કમાતો હતો. મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલી ઇન્કમેટેક્સ રિટર્ન પણ ફાઇલ કરતો હતો. તેમના પુત્ર-રીતેશ દ્વારા ફાઇલ કરાયેલ ઇન્કમેટેક્સ રિટર્ન કોર્ટમાં આંક પી-૧૦ તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેની ફોટોકોપી આંક પી-૧૦-સી છે. જમીનની ખરીદ-વેચાણ અંગે કોઈ અલગ દસ્તાવેજ મૂકવામાં આવ્યો ન હતો. પ્રથમ અપીલકર્તા-અમૃત ભાનુ શાલી (એડબલ્યુ-૧) એ જણાવ્યું કે બંને અપીલકર્તાઓ-પિતા અને માતા કમાતા ન હતા અને ત્રીજા અપીલકર્તા

અકસ્માત સમયે અપરિણીત હતા અને મૃતક પર આશ્રિત હતા. એવું જણાવાયું છે કે મમતા ભાનુ શાલીએ પણ લગ્ન કરી લીધા છે.

૭. બિન-અરજદાર નં. ૧-મુકેશ અગ્રવાલે જણાવ્યું કે તે સ્કોર્પિયો કાર નોંધણી નં. સીજી-૦૪-એચએ/૫૩૭૨ નો માલિક છે અને અકસ્માત સમયે લાઈસન્સ ધારક ડ્રાઈવર બકર ખાન હતો. અકસ્માત સમયે અસલ લાઈસન્સ ડ્રાઈવર પાસે હતું. તે અકસ્માત દરમિયાન લાઈસન્સ જપ્ત કરવામાં આવ્યું ન હતું. અકસ્માત પછી તેણે પ્રાદેશિક પરિવહન અધિકારી, રાયપુર પાસેથી બકર ખાનના લાઈસન્સની વિગતો કાઢી. તેણે ઇનકાર કર્યો કે બકર ખાનને ડ્રાઈવિંગ આવડતું નથી. તેણે વધુમાં જણાવ્યું કે તેણે ઇન્સ્યોરન્સ કંપની સમક્ષ વાહનની અસલ પોલિસી રજૂ કરી છે. અકસ્માત સમયે ઇન્સ્યોરન્સ કંપનીના સર્વેયર તપાસ માટે આવ્યા હતા અને નુકસાન પેટે ઇન્સ્યોરન્સ કંપની દ્વારા રૂ. ૩,૨૦,૦૦૦/- ચૂકવવામાં આવ્યા હતા.

૮. ટ્રિબ્યુનલે મૌખિક પુરાવાઓના મૂલ્યાંકન અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓના વિશ્લેષણ પર મુદ્દા નં. ૧ હકારાત્મકમાં નક્કી કર્યો અને ઠેરવ્યું કે અકસ્માત સ્કોર્પિયો કારના ડ્રાઈવર દ્વારા અત્યંત ઝડપી અને બેદરકારીથી ડ્રાઈવિંગ કરવાને કારણે થયો હતો.

૯. મુદ્દા નં. ૨ સાથે કામ કરતી વખતે, ટ્રિબ્યુનલે તેમની ઉલટતપાસમાં અપીલકર્તા નં. ૧ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદન તરફ ધ્યાન દોર્યું અને ઠેરવ્યું કે અપીલકર્તા નં. ૩ મમતા ભાનુ શાલીને મૃતક પર આશ્રિત માની શકાય નહીં કારણ કે તે લગભગ ૨૯ વર્ષની ઉંમરની હતી અને તે સમય સુધીમાં પરણિત હતી. બાકીના અપીલકર્તા નં. ૧ અને ૨, માતાપિતા, આશ્રિતો તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા. અકસ્માત સમયે મૃતક અપરિણીત અને ૨૬ વર્ષનો યુવાન હતો અને તેનો પગાર વાર્ષિક રૂ. ૯૯,૦૦૦/- હતો તે હકીકત ધ્યાનમાં લેતા, ટ્રિબ્યુનલે આવકના ૫૦% કાપ્યા અને "સરલા વર્મા વિ. દિલ્હી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન" (૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૧૨૧ માં આ કોર્ટના નિર્ણય મુજબ ૧૭ નો

ગુણાંક લાગુ કરીને કોર્ટે ઠેરવેલ કે અપીલકર્તાઓ રૂ. ૮,૬૬,૦૦૦/- વળતર મેળવવા હકદાર છે. બાકીના મુદ્દાઓ અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૦. અપીલકર્તાઓએ વળતર વધારવા માટે છત્તીસગઢ હાઇકોર્ટ સમક્ષ મિસેલેનિયસ અપીલ (સી) નં. ૭૬૫ વર્ષ ૨૦૧૦ દાખલ કરીને ટ્રિબ્યુનલના એવોર્ડને પડકાર્યો. નેશનલ ઇન્સ્યોરન્સ કંપનીએ પણ છત્તીસગઢ હાઇકોર્ટ સમક્ષ મિસેલેનિયસ અપીલ (સી) નં. ૫૧૫ વર્ષ ૨૦૧૦ દાખલ કરીને તે જ એવોર્ડને પડકાર્યો હતો. તેથી, અપીલકર્તાઓએ મિસેલેનિયસ અપીલ (સી) નં. ૫૧૫ વર્ષ ૨૦૧૦ માં વળતર વધારવા માટે કોસ-ઓબ્જેક્શન દાખલ કરવાની સ્વતંત્રતા સાથે ર.૮.૨૦૧૦ ના રોજ તેમની મિસેલેનિયસ અપીલ (સી) નં. ૭૬૫ વર્ષ ૨૦૧૦ પાછી ખેંચી લીધી. તે મુજબ પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાઓએ વળતર વધારવા માટે મિસેલેનિયસ અપીલ (સી) નં. ૫૧૫ વર્ષ ૨૦૧૦ માં કોસ ઓબ્જેક્શન દાખલ કર્યું.

૧૧. હાઇકોર્ટે તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૧૦ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા ૧૩ નો ગુણાંક લાગુ કરીને વળતર ઘટાડીને રૂ. ૬,૬૮,૦૦૦/- કર્યું અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:-

"ટ્રિબ્યુનલનો વાદગ્રસ્ત એવોર્ડ સુધારવાપાત્ર છે કારણ કે અમને લાગે છે કે મૃતકની ઉંમર ૨૬ વર્ષ તરીકે જોતાં, (૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૧૨૧ માં નોંધાયેલ સરલા વર્મા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિ. દિલ્લી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્યના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય મુજબ ૧૩ નો ગુણાંક લાગુ થવો જોઈતો હતો, પરંતુ વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે ૧૭ નો ગુણાંક લાગુ કર્યો છે. તેથી, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અન્ય હેડ પર એનાયત કરાયેલ વાર્ષિક આવક અને અન્ય રકમો બદલ્યા વિના, અમારા મતે, વર્તમાન કેસમાં ૧૩ નો ગુણાંક યોગ્ય રહેશે. આમ આશ્રિતતા પેટે વળતર રૂ.

₹, ૪૩,૫૦૦/- (રૂ. ૪૯,૫૦૦ X ૧૩ = ₹, ૪૩,૫૦૦/-)
 થશે. આ રકમ ઉપરાંત, દાવેદારો (મૃતકના પિતા અને માતા)
 ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એનાયત કરાયા મુજબ પ્રેમના અને સ્નેહના
 ગુકસાન પેટે રૂ. ૧૦,૦૦૦/- (દરેક) (એટલે કે રૂ.
 ૨૦,૦૦૦/-), અંતિમ સંસ્કારના ખર્ચ પેટે રૂ. ૨,૦૦૦/- અને
 મિલકતના ગુકસાન પેટે રૂ. ૨૫૦૦/- મેળવવા હકદાર છે. તેથી,
 કુલ રકમ રૂ. ૬,૬૮,૦૦૦/- (રૂ. ૬,૪૩,૫૦૦/- +
 ૨૦,૦૦૦/- + ૨,૦૦૦/- + ૨૫૦૦/- = રૂ.
 ૬,૬૮,૦૦૦/-) થાય છે. તેથી, દાવેદારો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા
 એનાયત કરાયેલ રકમને બદલે વળતરની ઉક્ત રકમ મેળવવા માટે
 હકદાર છે. દાવેદારો કલેઈમ પિટિશન દાખલ કર્યાની તારીખથી
 વાર્ષિક ૬% ના દરે વ્યાજ મેળવવા હકદાર રહેશે. વાદગ્રસ્ત
 એવોર્ડમાં ઉલ્લેખિત બાકીની શરતો યથાવત રહેશે."

૧૨. અપીલકર્તાઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે સબમિટ કર્યું કે
 મૃતકના 'વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ' માટે ૫૦% કપાત તેના પરિવારના
 કદના પ્રમાણમાં સંપૂર્ણપણે અપ્રમાણસર છે અને કારણ કે મૃતક અપરિણીતનો
 પરિવાર મોટો હતો અને તેમાં ત્રણ આશ્રિત-કમાતા ન હોય તેવા સભ્યો છે,
 'વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ' એક તૃતીયાંશ પૂરતો મર્યાદિત હોવો જોઈતો
 હતો અને પરિવારમાં યોગદાન બે તૃતીયાંશ તરીકે લેવું જોઈતું હતું. તેમણે વધુમાં
 સબમિટ કર્યું કે હાઈકોર્ટે ૧૩ નો ગુણાંક લાગુ કરીને ગંભીર ભૂલ કરી છે જે સરલા
 વર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરાયેલા કાયદાની વિરુદ્ધ
 હતું.

૧૩. સામાવાળાઓ-ઈન્સ્યોરન્સ કંપની વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે
 સબમિટ કર્યું કે મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલી લગભગ ૨૬ વર્ષની ઉંમરનો
 અપરિણીત છોકરો હતો અને હાઈકોર્ટે દાવેદારો, એટલે કે માતાપિતાની ઉંમર
 મુજબ ૧૩ નો ગુણાંક યોગ્ય રીતે લાગુ કર્યો છે. સામાવાળાઓના જણાવ્યા

મુજબ, ગુણાંક મૃતકની ઉંમર મુજબ અથવા દાવેદારની ઉંમર મુજબ લાગુ કરવાનો હોય છે, જે પણ વધારે હોય, પરંતુ સરલા વર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટના તારણને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપરોક્ત રજૂઆત સ્વીકારી શકાય તેમ નથી.

૧૪. અમે સંબંધિત દલીલો પર વિચાર કર્યો છે અને રેકૉર્ડનો અભ્યાસ કર્યો છે. વિચારણા માટે ઉદ્ભવતા પ્રશ્નો નીચે મુજબ છે :

(૧) પરિવારના આશ્રિત સભ્યોના યોગદાનનો પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલીના 'વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ' માટે કપાત શું હોવી જોઈએ; અને

(૨) દાવો નક્કી કરવા માટે ગુણાંકની યોગ્ય પસંદગી શું છે.

૧૫. 'વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ' માટે કપાત અને ગુણાંકની પસંદગી સંબંધિત પ્રશ્ન (૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૧૨૧ માં નોંધાયેલ સરલા વર્મા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિ. દિલ્હી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્યના કેસમાં આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે આવ્યો હતો. ઉક્ત કેસમાં આ કોર્ટે કેરળ એસઆરટીસી વિ. સુસમ્મા થોમસ, (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૧૭૬; ચુ.પી. એસઆરટીસી વિ. ત્રિલોક ચંદ, (૧૯૯૬) ૪ એસસીસી ૩૬૨; ન્યુ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કં. લિ. વિ. ચાર્લી, (૨૦૦૫) ૧૦ એસસીસી ૭૨૦ અને ફીરીપ્પા વિ. કર્ણાટક સિમેન્ટ પાઇપ ફેક્ટરી, (૨૦૦૪) ૨ એસસીસી ૪૭૩ માં નિર્ણયો ધ્યાનમાં લેતા, નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:

"(૧) પ્રશ્ન પર – વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટે કપાત:

૩૦. જોકે કેટલાક કિસ્સાઓમાં વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટે કરવામાં આવતી કપાત ત્રિલોક ચંદ્રમાં દર્શાવેલ એકમોના આધારે ગણવામાં આવે છે, સામાન્ય પ્રથા પ્રમાણિત કપાત લાગુ કરવાની છે. આ કોર્ટના અનેક અનુગામી નિર્ણયો પર વિચાર કર્યા

પછી, અમારો મત છે કે જ્યાં મૃતક પરિણીત હતો, ત્યાં મૃતકના વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટે કપાત એક-તૃતીયાંશ (૧/૩) હોવી જોઈએ જ્યાં આશ્રિત પરિવારના સભ્યોની સંખ્યા ૨ થી ૩ હોય, એક-ચતુર્થાંશ (૧/૪) જ્યાં આશ્રિત પરિવારના સભ્યોની સંખ્યા ૪ થી ૬ હોય, અને એક-પંચમાંશ (૧/૫) જ્યાં આશ્રિત પરિવારના સભ્યોની સંખ્યા છ કરતા વધી જાય.

૩૧. જ્યાં મૃતક અપરિણીત હતો અને દાવેદારો માતાપિતા છે, કપાત અલગ સિદ્ધાંતને અનુસરે છે. અપરિણીતના સંદર્ભમાં, સામાન્ય રીતે, ૫૦% ને વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ તરીકે કાપવામાં આવે છે, કારણ કે એવું માનવામાં આવે છે કે એક અપરિણીત વ્યક્તિ પોતાના પર વધુ ખર્ચ કરવાનું વલણ ધરાવશે. અન્યથા પણ, ટૂંકા સમયમાં તેના લગ્ન થવાની સંભાવના પણ છે, જે કિસ્સામાં માતાપિતા અને ભાઈ-બહેનોનું યોગદાન ભારે રીતે કાપવામાં આવે તેવી શક્યતા છે. વધુમાં, વિપરીત પુરાવાઓને આધીન, પિતાની પોતાની આવક હોવાની શક્યતા છે અને તેમને આશ્રિત ગણવામાં આવશે નહીં અને માત્ર માતાને જ આશ્રિત ગણવામાં આવશે. વિપરીત પુરાવાઓની ગેરહાજરીમાં, ભાઈઓ અને બહેનોને આશ્રિત ગણવામાં આવશે નહીં, કારણ કે તેઓ કાં તો સ્વતંત્ર અને કમાતા હશે, અથવા પરિણીત હશે, અથવા પિતા પર આશ્રિત હશે.

૩૨. આમ, ભલે મૃતકના માતાપિતા અને ભાઈ-બહેનો હયાત હોય, માત્ર માતાને જ આશ્રિત ગણવામાં આવશે, અને ૫૦% ને અપરિણીતના વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ તરીકે અને ૫૦% ને પરિવારના યોગદાન તરીકે ગણવામાં આવશે. જોકે, જ્યાં અપરિણીતનો પરિવાર મોટો છે અને મૃતકની આવક પર આશ્રિત છે, જેમ કે કોઈ કિસ્સામાં જ્યાં તેની વિધવા માતા અને મોટી

સંખ્યામાં નાના ક્રમાંક ન હોય તેવા બહેનો અથવા ભાઈઓ છે, તેનો વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ એક-તૃતીયાંશ સુધી મર્યાદિત હોઈ શકે છે અને પરિવારમાં યોગદાન બે-તૃતીયાંશ તરીકે લેવામાં આવશે."

"(૨) પ્રશ્ન પર – ગુણાંકની પસંદગી

૪૨. તેથી અમે ઠેરવીએ છીએ કે ઉપયોગમાં લેવાતો ગુણાંક ઉપરના કોષ્ટકની કોલમ (૪) માં ઉલ્લેખિત હોવો જોઈએ (જે સુસમ્મા થોમસ, ત્રિલોક ચંદ્ર અને ચાર્લીને લાગુ કરીને તૈયાર કરવામાં આવેલ છે), જે ૧૮ ના ઓપરેટિવ ગુણાંકથી શરૂ થાય છે (૧૫ થી ૨૦ અને ૨૧ થી ૨૫ વર્ષના વય જૂથો માટે), દર પાંચ વર્ષ માટે એક એકમ દ્વારા ઘટાડીને, એટલે કે ૨૬ થી ૩૦ વર્ષ માટે એમ-૧૭, ૩૧ થી ૩૫ વર્ષ માટે એમ-૧૬, ૩૬ થી ૪૦ વર્ષ માટે એમ-૧૫, ૪૧ થી ૪૫ વર્ષ માટે એમ-૧૪, અને ૪૬ થી ૫૦ વર્ષ માટે એમ-૧૩, ત્યારબાદ દર પાંચ વર્ષ માટે બે એકમો દ્વારા ઘટાડીને, એટલે કે ૫૧ થી ૫૫ વર્ષ માટે એમ-૧૧, ૫૬ થી ૬૦ વર્ષ માટે એમ-૯, ૬૧ થી ૬૫ વર્ષ માટે એમ-૭ અને ૬૬ થી ૭૦ વર્ષ માટે એમ-૫."

૧૬. સ્વીકાર્યપણે બંને માતાપિતા, પ્રથમ અપીલકર્તા-અમૃત ભાનુ શાલી (પિતા) અને બીજા અપીલકર્તા-શ્રીમતી સરલાબેન (માતા) મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલીના આશ્રિત હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું છે અને, તેથી, ટ્રિબ્યુનલે ઠેરવ્યું કે પ્રથમ અપીલકર્તા અને બીજા અપીલકર્તા વળતર મેળવવાનો અધિકાર ધરાવે છે. અકસ્માતની તારીખે ત્રીજા અપીલકર્તા-મમતા પરિણીત ન હતા પરંતુ જ્યારે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કેસની સુનાવણી કરવામાં આવી ત્યાં સુધીમાં ત્રીજા અપીલકર્તા-મમતાના લગ્ન થઈ ગયા હતા. આ સંજોગોમાં, તેણી મૃતક પર આશ્રિત હોવાનું જણાતું નથી. આમ, બંને માતાપિતા આશ્રિત હોવાથી, એટલે

કે, પિતા અને માતા, ટ્રિબ્યુનલે યોગ્ય રીતે મૃતકના 'વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ' ૫૦% પૂરતા મર્યાદિત કર્યા અને સરલા વર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણય મુજબ પરિવાર માટેનું યોગદાન ૫૦% તરીકે લેવાની જરૂર હતી.

૧૭. ગુણાંકની પસંદગી મૃતકની ઉંમર પર આધારિત છે અને આશ્રિતની ઉંમરના આધારે નહીં. મૃતકના આશ્રિતોની સંખ્યા હોઈ શકે છે જેમની ઉંમર અલગ હોઈ શકે છે અને, તેથી, આશ્રિતોની ઉંમરને વળતરની ગણતરી સાથે કોઈ સંબંધ નથી.

૧૮. સરલા વર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે ઉપયોગમાં લેવાતો ગુણાંક ઉક્ત ચુકાદાના કોષ્ટકની કોલમ (જ) માં ઉલ્લેખિત હોવો જોઈએ જે ૧૮ ના ઓપરેટિવ ગુણાંકથી શરૂ થાય છે. મૃત્યુ સમયે મૃતકની ઉંમર ૨૬ વર્ષ હોવાથી, ૧૭ નો ગુણાંક લાગુ થવો જોઈતો હતો. ટ્રિબ્યુનલે મૃતકની ઉંમરને ધ્યાનમાં લઈને યોગ્ય રીતે ૧૭ નો ગુણાંક લાગુ કર્યો પરંતુ હાઈકોર્ટે ૧૭ ના ગુણાંકનો લાભ ન આપીને અને તેને ઘટાડીને ૧૩ નો ગુણાંક કરીને ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૧૯. અપીલકર્તાઓએ વર્ષ ૨૦૦૨ થી ૨૦૦૮ માટે મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલીના ઇન્કમેટેક્સ રિટર્ન રજૂ કર્યા જેને આંક પી-૧૦-સી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવ્યા છે. રાયપુરમાં ૧૨.૦૩.૨૦૦૮ ના રોજ દાખલ કરાયેલ વર્ષ ૨૦૦૭-૨૦૦૮ નું ઇન્કમેટેક્સ રિટર્ન, અકસ્માતના ચાર મહિના પહેલાં, વાર્ષિક રૂ. ૯૯,૦૦૦/- ની આવક દર્શાવે છે. ટ્રિબ્યુનલે વળતરની ગણતરી માટે રૂ. ૯૯,૦૦૦/- ની ઉપરોક્ત આવકને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધી છે. જો મૃતકના 'વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ' તરફ રૂ. ૯૯,૦૦૦/- ની આવકના ૫૦% કાપવામાં આવે તો પરિવારનું યોગદાન ૫૦%, એટલે કે, વાર્ષિક રૂ. ૪૯,૫૦૦/- થશે. અકસ્માત સમયે, મૃતક-રીતેશ ભાનુ શાલી ૨૬ વર્ષનો હતો, તેથી સરલા વર્મા (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણયના આધારે ૧૭ નો ગુણાંક લાગુ

કરતા, રકમ રૂ. ૪૯,૫૦૦/- X ૧૭ = રૂ. ૮,૪૧,૫૦૦/- થશે. આ રકમ ઉપરાંત દાવેદારો પુત્રના સ્નેહ તરફ પ્રત્યેક રૂ. ૫૦,૦૦૦/- એટલે કે, રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- અને અંતિમ સંસ્કાર અને ધાર્મિક ખર્ચ પેટે રૂ. ૧૦,૦૦૦/- અને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એનાયત કરાયા મુજબ મિલકતના ગુકસાન પેટે રૂ. ૨,૫૦૦/- મેળવવા હકદાર છે. તેથી, કુલ રકમ રૂ. ૯,૫૪,૦૦૦/- (રૂ. ૮,૪૧,૫૦૦/- + રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- + રૂ. ૧૦,૦૦૦/- + રૂ. ૨,૫૦૦/-) થાય છે અને દાવેદારો ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા એનાયત કરાયેલ રકમને બદલે વળતરની ઉક્ત રકમ મેળવવા માટે હકદાર છે. તેઓ એવોર્ડમાં ઉલ્લેખિત બાકીની શરતો અકબંધ રાખીને કલેઈમ પિટિશન દાખલ કર્યાની તારીખથી વાર્ષિક ૬% ના દરે વ્યાજ મેળવવા પણ હકદાર રહેશે. તદનુસાર, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. છત્તીસગઢ હાઈકોર્ટ દ્વારા બિલાસપુર ખાતે મિસેલેનિયસ અપીલ નં. (સી) નં. ૫૧૫ વર્ષ ૨૦૧૦ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૧૦ નો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલ એવોર્ડ ઉપર દર્શાવેલ હદ સુધી સુધારવામાં આવે છે. દાવેદારો-અપીલકર્તાઓ દ્વારા અગાઉથી મેળવેલી રકમ એડજસ્ટ કરવામાં આવશે અને બાકીની રકમ વહેલી તકે ચૂકવવામાં આવશે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.